

Изденүүчү Кашкариева Миргул Абибиллаевнанын «Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологиялары» деген темадагы кандидаттык диссертациялык иши боюнча И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин алдындагы педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу боюнча уюштурулган Д 13.23.673 диссертациялык кеңешинин эксперттин педагогика илимдеринин доктору, профессор Добаев Кыргызбай Дүйшенбековичтин

БҮТҮМҮ

Изденүүчү Кашкариева Миргул Абибиллаевнанын "Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологиялары" (илимий жетекчи: педагогика илимдеринин доктору Чыманов Жеңишбек Арыпович, Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин профессору) деген темадагы диссертациялык ишин карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынган кандидаттык диссертация, диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Иште адистигинин паспортуна 13.00.02 окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистигине толугу менен жооп берүүчү кыргыз тили үчүн окутуунун методикасы изилденген.

Диссертациялык иштин максаты катары колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологияларын иштеп чыгуу, анын жыйынтыктарын эксперименттик текшерүүлөрдөн өткөрүү жана практикада колдонууга сунуш кылуу эсептелинет.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

1. Коммуникациянын лингвистика менен психология жана педагогикада изилдениши талдоого алынуу менен, аны кыргыз тилин окутууда пайдалануунун теориялык негиздери берилгендигинде;

2. Студенттердин кыргыз тилинде коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн негизги каражаты катары кеп ишмердүүлүгү алынгандыгында;

3. Коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуу технологияларынын иштелип чыгышында.

4. Колледждерде кыргыз тилин окутуунун натыйжалуу формаларын, каражаттарын жана методдорун аныктап, изилдөөдөн алынган натыйжалары алгач ирет практикага киргизилиши.

Диссертациянын изилдөө объектиси (колледждерде кыргыз тилин окутуу процесси) диссертациясынын максаты менен милдеттерине ылайык (шайкеш) келет.

Изилдөөдө колдонулган методдор (илимий-теориялык методу, практикалык тажрыйбаларды талдоо жана жалпылаштыруу методу, сурамжылоо жана аңгемелешүү методу, педагогикалык эксперт) ишке коюлган максат-милдеттерди ишке ашырууга ылайык тандалган жана алардын натыйжалары диссертацияда пайдаланылган.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу кыргыз тилин окутуунун методикасы илиминде жана кыргыз тилин окутуунун практикасындагы көйгөйлүү маселелердин бири кыргыз тилин колледждерде окутуунун заманбап технологияларын иштеп чыгуу, практикага сунуш кылуу, окутуу, үйрөтүү иштерин турмуш тастыктап турат. Пикир айтылып жаткан бул диссертациялык иш колледждердин студенттеринин коммуникативдик компетенттүүлүк негиздерин аныктоого арналгандыгы менен актуалдуу.

Диссертацияда коюлган милдеттердин ар бирин чечүүдө изденүүчү кыргыз, орус, казак жана өзбек элдерде жарык көргөн илимий-теориялык,

методикалык эмгектерди ыктуу пайдаланган. Натыйжада, иштин илимий-методикалык аппараты алгылыктуу негизделген.

Жогоруда айтылгандардын негизинде изденүүчү тарабынан жүргүзүлгөн илимий изилдөө актуалдуу темага арналган, өз убагында иштелген жана колледждерде кыргыз тилин окуткан окутуучуларга, кыргыз тилин үйрөнүүчүлөргө арналган, толук бүткөн, практикалык мааниге ээ эмгек экенин кароого болот.

Илимий изилдөөнүн жаңылыгы жана теориялык баалуулугу:

- Коммуникациянын лингвистика менен психология илимдеринде изилдениши иликтөөгө алынып, алардын педагогикада иштелип чыгышы талдоого алынып жана кыргыз тилин окутууда пайдалануунун теориялык маселелери аныкталып берилгендигинде;
- Студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн негизги каражаты катары кеп ишмердүүлүгү алынгандыгында;
- Коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуу технологияларынын иштелип чыгышында.

Илимий натыйжалары. Иште кыргыз тилин колледждерде окутуунун методикасы илиминин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ төмөндөгүдөй илимий негизделген жаны теориялык натыйжалар келтирилген:

1-натыйжа: колледждерде билим алып жаткан студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн максаты, милдеттери, негизги багыттары аныкталган.

2-натыйжа: «колледж», «коммуникативдүүлүк», «компетенция», «коммуникативдик компетенция», «окутуунун коммуникативдүүлүгү» түшүнүктөрү теориялык аспектиден анализ жүргүзүлгөн, түшүнүктөрдү тактоо, кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутулган технологиялардын мурунку жана азыркы абалына обзор берүү

болгондуктан, жогорудагы түшүнүктөрдүн аныктамалары илимий булактарга негизделип тереңдетилген жана конкреттешилди.

3-натыйжа: колледждердин «Кыргыз тили» дисциплинасында коммуникативдик компетенттүүлүккө негизделген окутуунун жолдорун, методдорун иштеп чыгуу жана аларды практикага сунуштоо болгон жана иштеп чыккан, эмгекте кээ бир сабактардын фрагменттерин көрсөткөн.

4-натыйжа: ылайык сунуш кылынган окутуу ыкмалары, каражаттары колледждерде педагогикалык эксперименттер аркылуу текшерилген, бул болсо изденүүчүнүн методикалык методдорунда, каражаттарын колледждерде педагогикалык эксперименттер аркылуу текшерилген, муну менен изденүүчү методикалык методдордун, каражаттардын, жолдордун тууралыгын аныктаган жана илимий изилдөөсүнүн практикалык баалуулугун тастыктаган.

Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү.

Кандидаттык диссертацияда алынган илимий натыйжалар төмөнкү эмгектерде чагылдырылган:

1. **Кашкариева, М. А.** Кыргыз тилин колледждерде окутуунун методикасын иштеп чыгуунун зарылдыктары жана багыттары [Текст] / М. А. Кашкариева // КУУнун Жарчысы. - 2021. - № 4. - 59-60-66.
<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=48066555>

2. **Кашкариева, М. А.** Баарлашуунун педагогикалык жактан иштелиши [Текст] / М. А. Кашкариева // Актуальные научные исследования в современном мире. - 2022. - Выпуск 3 (83). – Часть 4. - 121-127-66.
<https://drive.google.com/file/d/19ykQgxRgwToi779Ea2zmv2acFrxx2RkS/view>

3. **Кашкариева, М. А.** Коммуникативдүүлүктүн лингвистикада изилдениши туурасында айрым маселелер [Текст] / М. А. Кашкариева // Актуальные научные исследования в современном мире. - 2022. - Выпуск3 (83). – Часть 4. - 114-120-66.
<https://drive.google.com/file/d/19ykQgxRgwToi779Ea2zmv2acFrxx2RkS/view>

4. **Кашкариева, М. А.** Колледждерде кыргыз тилин окутууда коммуникативдик кырдаалга даярдоонун жолдору [Текст] / М. А. Кашкариева // Наука новые технологии и инновации Кыргызстана. - 2022. - № 2.- 295-298-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=49605833>

5. **Кашкариева, М. А.** Role of Pedagogical Conditions in Organizing Students Independent Work using Information Communicative Technologies and Educating Future Teachers to Multiculturalism through Folk Traditions and Rituals [Текст] / **Ch. Tynybekova, S. Kochkonbaeva, M. Kashkarieva** // Journal of Positive School Psychology. - 2022. - Vol. 6. - № 4. - P. 10052–10059. <https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/6307>

6. **Кашкариева, М. А.** Кыргыз тилин окутуудагы коммуникативдүүлүктүн психология менен байланышта каралышы [Текст] / М. А. Кашкариева // Наука. Образование. Техника. - 2022. - № 3. - 155-159-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=49900630>

7. **Кашкариева, М. А.** Коммуникативдик багытта окутуунун педагогикалык маселелери [Текст] / М. А. Кашкариева., А. К. Тентимишова // Наука. Образование. Техника. - 2023. - № 2. - 204-210-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=53958556>

8. **Кашкариева, М. А.** Колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик багытта окутуунун психологиялык өзгөчөлүктөрү [Текст] / М. А. Кашкариева // ALATOO ACADEMIC STUDIES. - 2023. - № 2. - 68-81-бб. <https://elibrary.ru/item.asp?id=52692580>

9. **Кашкариева, М. А.** Колледждерде кыргыз тилин google тиркемелери менен коммуникативдик компетенттүүлүккө багыттап окутуунун алгылыктуу жактары [Текст] / М. А. Кашкариева, Ж. А. Чыманов // ALATOO ACADEMIC STUDIES. - 2023. - № 3. - 281-287-бб. <https://elibrary.ru/item.asp?id=59632505>

10. **Кашкариева, М. А.** Кыргыз тилин моделдүү сабак менен окутууда коммуникативдүүлүккө даярдоо технологиялары [Текст] / М. А. Кашкариева //

Актуальные научные исследования в современном мире. - 2023. - Выпуск 10 (80).

- Часть 3. - 178-184-бб.

https://scholar.google.ru/citations?hl=ru&view_op=view_citation&citation_for_view=CLog9U

11. **Кашкариева, М. А.** Колледждердеги студенттерди академиялык окуу жана жазуунун негизинде коммуникативдүүлүккө калыптандыруунун айрым технологиялары [Текст] / М. А. Кашкариева // Наука. Образование. Техника. - 2023. - № 3. - 252-259-бб. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=58733478>

Диссертациянын материалдары төмөнкү документтерде, материалдарда жана шилтемелерде колдонулду:

1. Типтүү жана жумушчу программаларды түзүүдө;
2. Кыргыз тили сабактарынын план-конспектисин түзүп, сабак өтүүдө;
3. УАКтын талабына ылайык илимий-педагогикалык басылмаларда чагылдырылган;
4. Илимий-практикалык конференцияларда баяндамалар жасалган;
5. Педагогикалык эксперименттерде текшерилген;

Диссертациянын материалдары, корутундулары жана практикалык сунуштары кыргыз тилин колледждерде окутуунун бир катар теориялык жана практикалык маселелерин чечүүгө керектүү маалыматтарды бере алат. Айрыкча, коммуникативдик компетенттүүлүккө негизделген алгылыктуу жана натыйжалуу окутуунун формаларын, каражаттарын жана ык-жолдорун өркүндөтүүгө карата берген практикалык сунуштары өзгөчө маанилүү.

Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет.

Айрым мүчүлүштүктөр:

1. Иштин "Киришүү" бөлүмүндө проблеманын изилденүү абалын (колледждер боюнча кимдер изилдөө жүргүзгөн) аларды конкреттештирүү зарылдай.
2. Диссертацияда орфографиялык жана пунктуациялык каталар бар.
3. Жалпы корутундудан кийинки жеке практикалык сунуштарга тактоо киргизүү керек.

Айтылган сунуштар, сын-пикирлер иштин жалпы аткарылыш деңгээлине, мазмунуна доо кетирбейт. Алар изилдөө ишинин сапатынын көтөрүлүшүнө айтылды. Колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуу боюнча учур талабына ылайык иштелип чыккан салмактуу эмгек болуп саналат.

Жетектөөчү уюмду, расмий оппоненттерди дайындоо жөнүндө сунуштун негиздүүлүгү. Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы жетектөөчү мекеме катары А.Ж.Мырзабеков атындагы Ош мамлекеттик педагогикалык университетинин кыргыз филологиясы кафедрасын сунуштайт. Аталган кафедрада сунушталган илимдин тармагы боюнча илимдин докторлору, кандидаттары ж.б. адистер эмгектенет.

Расмий оппонент болуш үчүн катары төмөнкү адистерди сунуш кылам:

Биринчи расмий оппонент катары К.Д. Добаевди, педагогика илимдеринин доктору, профессор, КББАнын башкы илимий кызматкери (автореферат адистиги 13.00.02 - кыргыз тили) изилдөө проблемасына жакын эмгектери бар:

1. Добаев К. Д. Окутуу технологиясындагы мультимаданий компетенциянын ролу жана мааниси // Эл агартуу. – 2023. - № 1-2. – 15-21-бб.
2. Добаев К. Д. Кыргыз тили сабагында студенттердин универсалдык компетенцияларын калыптандыруу // ALATOO ACADEMIC STUDIES – 2022. - № 2. – 41-49-бб.

3. Добаев К. Д. Значение слова с национально-культурным компонентом на уроках кыргызского языка в русскоязычной начальной школе // Сборник материалов Международного научного конгресса “Русский язык в глобальном научном и образовательном пространстве”. – 6-10 декабря 2021. – С. 444-447.

Экинчи расмий оппонент катары кыргыз тилин окутуунун теориясы менен практикасы боюнча адис педагогика илимдеринин кандидаты, доцент Жороев Ташболот Абдыкаимовичти сунуш кылат (13.00.02). Анын эмгектери:

1. Жороев, Т. А. Кызыктуу кыргыз тили – Ош: 2006. – 88 б.
2. Жороев, Т. А. Кыргыз тилин окутууда дидактикалык оюндар аркылуу окуучулардын тилдик жана коммуникативдик компетенттүүлүгүн өстүрүү : 13.00.02. педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациянын авторефераты– Бишкек, 2012.
3. Жороев, Т. А. Кыргыз тили, практикалык курс: окутуу орус, өзбек жана тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин жогорку класстарынын окуучулары үчүн колдонмо. - Бишкек, 2020.

М. А. Кашкариеванын эмгектери 13.00.02 окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн "Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологиялары" аталыштагы иши кыргыз тилин колледждерде окутуудагы актуалдуу темага арналган, өз алдынча иштелген, логикалык жактан толук бүткөн, илимий-теориялык жана практикалык-колдонмолук мааниге ээ болгон, мындай иштерге коюлган талаптарга жооп берген эмгек катары бааланат.

Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы, сунуш кылынган документтерди карап чыгып, И. Арабаев атындагы КМУнун, Ж. Баласагын атындагы КУУнун алдындагы Д 13.23.673 диссертациялык кеңешине 13.00.02 -

окутуунун жана тарбиялоонун теориясы жана методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн Кашкариева Миргул Абибиллаевнанын "Кыргыз тилин колледждерде коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологиялары" деген темадагы диссертациялык ишин кабыл алууну сунуш кылат.

Эксперттик комиссиянын мүчөсү

п.и.д., профессор

К. Д. Добаев

*Кол тамгасын тастыктаймын
Кышым М. Д. Кышым
Таштун А. Жаанов*

17.04.2024к

*Дата постановки
заключения 07.05.2024г
секр. О. О. Окурбаева*

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. И. АРАБАЕВА

КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ

АРБ